



Svet  
Evropske unije

Bruselj, 13. marec 2024  
(OR. en)

7702/24

ENV 293  
CLIMA 112

## SPREMNI DOPIS

---

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Prejemnik:	Thérèse BLANCHET, generalna sekretarka Sveta Evropske unije
Št. dok. Kom.:	COM(2024) 123 final
Zadeva:	POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ o vmesnem pregledu osmega okoljskega akcijskega programa

---

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2024) 123 final.

---

Priloga: COM(2024) 123 final



Bruselj, 13.3.2024  
COM(2024) 123 final

**POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU  
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

**o vmesnem pregledu osmega okoljskega akcijskega programa**

{SWD(2024) 60 final}

1.	UVOD.....	2
2.	NAPREDEK PRI DOSEGANJU PREDNOSTNIH CILJEV .....	3
2.1	Hitro in predvidljivo zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in povečanje naravnih ponorov ogljika .....	3
2.2	Krepitev in vključevanje prilagajanja podnebnim spremembam, vključno z ekosistemskimi pristopi .....	6
2.3	Čisto krožno gospodarstvo.....	8
2.4	Ničelno onesnaževanje za okolje brez strupov .....	10
2.5	Varovanje, ohranjanje in obnavljanje biotske raznovrstnosti .....	13
2.6	Zmanjšanje okoljskega in podnebnega pritiska proizvodnje in potrošnje.....	15
3.	NAPREDEK PRI IZBRANIH OMOGOČITVENIH POGOJIH.....	18
3.1	Izvajanje, izvrševanje in vladavina prava na področju okolja .....	18
3.2	Financiranje prehoda .....	18
3.3	Upravljanje za celostno oblikovanje politik .....	20
3.4	Trajnostni poslovni modeli za odporno gospodarstvo.....	21
3.5	Pravični prehod in okoljska pravičnost .....	21
3.6	Povezava med okoljem in zdravjem.....	23
3.7	Digitalizacija .....	23
3.8	Uporaba na svetovni ravni .....	24
4.	MERJENJE NAPREDKA .....	25
5.	SKLEPNE UGOTOVITVE.....	25

## 1. UVOD

Evropski zeleni dogovor priznava, da so podnebne spremembe in degradacija okolja resen generacijski izziv, znanstveniki in vse bolj tudi ekonomisti pa opozarjajo, da lahko stanje postane nepopravljivo<sup>1</sup>. EU si z zelenim dogovorom prizadeva, da bi kot prva na svetu do leta 2050 postala podnebno nevtralna celina, ki je gospodarna z viri, pri čemer ne bo nihče in noben prostor prezrt<sup>2</sup>. V njem je oblikovana agenda za preobrazbo EU, da bi postala sodobno in konkurenčno gospodarstvo, ki bi bilo odporno proti zunanjim pretresom in bi ljudem omogočilo pravično in uspešno življenje v zdravem okolju.

**Osmi okoljski akcijski program**<sup>3</sup>, ki temelji na evropskem zelenem dogovoru, vzpostavlja okvir za ukrepanje na področju okoljske in podnebne politike do leta 2030 s šestimi tematskimi prednostnimi cilji do leta 2030 in dolgoročnim prednostnim ciljem do leta 2050 za dobro življenje ob upoštevanju omejitev našega planeta. V njem so opredeljeni pogoji, ki vsem sektorjem omogočajo usklajeno doseganje teh ciljev. Izvajanje tega programa je bistvenega pomena tudi za uresničitev okoljskih in podnebnih ciljev v skladu z Agendo ZN 2030, njenimi cilji trajnostnega razvoja ter večstranskimi okoljskimi in podnebnimi sporazumi.

V skladu s členom 5(1) osmega okoljskega akcijskega programa je v tem poročilu predstavljen **vmesni pregled**<sup>4</sup> napredka pri doseganju tematskih prednostnih ciljev programa. V njem se obravnava stanje omogočitvenih pogojev in napredek pri spremljanju in ocenjevanju sistemskih sprememb. Priložen mu je delovni dokument služb Komisije, ki zagotavlja globlji vpogled v posamezne prednostne cilje, omogočitveni okvir in spremljanje ter vizijo programa do leta 2050.

Ta vmesni pregled temelji na **poročilu Evropske agencije za okolje o spremljanju** napredka pri doseganju ciljev programa<sup>5</sup>, ki temelji na okviru za spremljanje osmega okoljskega akcijskega programa<sup>6</sup>. Upošteva tudi razprave s strokovnjaki držav članic in deležniki ter povratne informacije, prejete v odziv na poziv k predložitvi dokazov<sup>7</sup> in druge s tem povezane ugotovitve.

Na splošno so ambiciozni ukrepi, ki jih je sprejela EU, privedli do napredka zlasti pri zmanjševanju emisij toplogrednih plinov, izboljšanju kakovosti zraka in mobilizaciji financiranja za zeleni prehod. **Doseganje ciljev do leta 2030 je izvedljivo**, če bodo države članice izpolnile svoje zaveze glede izvajanja politik in zakonodaje.

Vendar so **potrebna dodatna prizadevanja** za prehod na trajnostno proizvodnjo in potrošnjo. Pri tem bi bilo med drugim potrebno, da se z ustreznimi deležniki preučijo ustrezne alternative v ključnih gospodarskih sektorjih, s čimer bi se lahko hkrati zagotovila konkurenčnost EU.

---

<sup>1</sup> [https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_The\\_Global\\_Risks\\_Report\\_2024.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf) Poročilo Svetovnega gospodarskega foruma o svetovnih tveganjih za leto 2024 opozarja, da je tveganje podnebnih sprememb in degradacije okolja glavno kratkoročno in dolgoročno tveganje.

<sup>2</sup> COM(2019) 640 final.

<sup>3</sup> Sklep (EU) 2022/591.

<sup>4</sup> Člen 4 Sklepa (EU) 2022/591.

<sup>5</sup> <https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme>

<sup>6</sup> COM(2022) 357 final.

<sup>7</sup> [https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14080-8th-Environment-Action-Programme-Mid-term-Review\\_sl](https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14080-8th-Environment-Action-Programme-Mid-term-Review_sl)

Potrošnja v EU ima učinke, ki še vedno presegajo nekatere omejitve našega planeta. Poleg tega bi lahko EU dodatno zmanjšala uporabo surovin in fosilnih virov, kljub znanim dosežkom v zadnjih nekaj letih, vključno z obsežno uporabo energije iz obnovljivih virov in manjšo odvisnostjo od fosilnih goriv. S tem bi zmanjšali raven onesnaženosti zraka, vode in tal ter izgubljanje biotske raznovrstnosti, posledično pa tudi pritisk na ekosisteme in vrednostne verige.

Zato je bistveno, da se **sprejmejo in v celoti izvedejo ambiciozni ukrepi, sprejeti v okviru evropskega zelenega dogovora, kot se odražajo v osmem okoljskem akcijskem programu**, da bi dosegli dejanske učinke na lokalni ravni ter dolgoročno odpornost gospodarstva in družbe EU.

## 2. NAPREDEK PRI DOSEGANJU PREDNOSTNIH CILJEV

### 2.1 Hitro in predvidljivo zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in povečanje naravnih ponorov ogljika

Podnebne spremembe so vse hitrejša in vse bolj negativno vplivajo na ljudi, naravo in gospodarstvo v EU ter po svetu.

**EU je dosegla velik napredek pri uresničevanju cilja zmanjšanja neto emisij toplogrednih plinov (TGP). Vendar mora storiti več za doseg cilja glede neto odvzemov TGP po ponorih ogljika v sektorju rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva (LULUCF). Trendi v tem sektorju so v EU, ki izgublja ponore ogljika, negativni, saj sektor rabe zemljišč v nekaterih državah članicah emisije celo proizvaja, namesto da bi jih odzema.**

Podatki za leto 2022 na splošno kažejo, da se **domače neto emisije toplogrednih plinov v EU** (razen mednarodnega letalstva) **stalno zmanjšujejo** – v letu 2022 so bile manjše za 32,5 % (v primerjavi z letom 1990)<sup>8</sup>. Za uresničitev cilja EU glede zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2030 (vsaj –55 % v primerjavi z letom 1990) in dosegu podnebne nevtralnosti do leta 2050 pa je **treba zmanjševanje emisij pospešiti, da bi potekalo skoraj trikrat hitreje od povprečne letne stopnje zmanjšanja**, dosežene v zadnjem desetletju. V primerjavi s preteklimi prizadevanji za blaženje podnebnih sprememb je treba najbolj zmanjšati emisije v stavbnem in prometnem sektorju, kjer je proces razogljichenja počasen ali pa celo poteka v nasprotni smeri.

**Za doseganje cilja glede neto odvzemov toplogrednih plinov po ponorih ogljika v sektorju LULUCF je bistveno znatno povečanje odvzemov ogljika.**

EU si je v **evropskih podnebnih pravilih**<sup>9</sup>, ki jih je sprejela leta 2021, zastavila pravno zavezujoč cilj, da bo do **leta 2050 celotno gospodarstvo doseglo podnebno nevtralnost in odpornost**. V evropskih podnebnih pravilih je določen tudi vmesni cilj za domače zmanjšanje

<sup>8</sup> COM(2023) 653 final.

<sup>9</sup> Uredba (EU) 2021/1119.

neto emisij toplogrednih plinov (emisij, potem ko se odštejejo odvzemi) za vsaj 55 % do leta 2030 v primerjavi z ravnmi iz leta 1990.

**Sveženj** ukrepov „**Pripravljeni na 55**“<sup>10</sup> usmerja EU na pot pravičnega, stroškovno učinkovitega in konkurenčnega doseganja podnebnih ciljev. EU je sprejela večino ključnih predlogov iz svežnja<sup>11</sup> in če jih bomo v celoti izvedli, bo EU izpolnila svoj posodobljeni cilj glede neto emisij TGP do leta 2030. **Revidirani sistem EU za trgovanje z emisijami je** zdaj ambicioznejši in določa 62-odstotno zmanjšanje emisij do leta 2030 v primerjavi z ravnmi iz leta 2005, razširjen pa je tudi na mednarodni pomorski promet. Za emisije toplogrednih plinov iz zgorevanja goriv v sektorju cestnega prevoza, stavbnem sektorju in sektorjih z majhnimi emisijami se bo uporabljal nov, ločen sistem trgovanja z emisijami (ETS2)<sup>12</sup>, pri čemer je cilj 42-odstotno zmanjšanje emisij do leta 2030 v primerjavi z letom 2005.

EU se je odločila, da bo skupni cilj zmanjšanja emisij, določen v **uredbi o porazdelitvi prizadevanj**<sup>13</sup>, ki zajema emisije TGP iz notranjega prometa (brez CO<sub>2</sub> iz letalstva), stavb, kmetijstva, male industrije in odpadkov, povečala z 29 % na 40 % do leta 2030 v primerjavi z letom 2005, kar se odraža v **posodobljenih ciljih do leta 2030 za vsako državo članico**.

V **novi uredbi o LULUCF**<sup>14</sup> je določen splošni cilj na ravni EU, da se do leta 2030 na zemljiščih doseže neto odzvem ekvivalenta CO<sub>2</sub> v višini 310 milijonov ton.

Komisija je v letih 2022 in 2023 predložila dodatne predloge za pospešitev pravičnega in vključujočega prehoda na podnebno nevtralnost. Parlament in Svet sta na primer dosegla dogovor o revidirani uredbi o fluoriranih toplogrednih plinih (F-plinih)<sup>15</sup>, ki bo dodatno zmanjšala emisije navedenih, zelo močnih toplogrednih plinov. Komisija je predlagala ambicioznejše cilje na področju zmanjšanja emisij za težka vozila<sup>16</sup>. Predstavila je tudi načrt REPowerEU<sup>17</sup> s posebnimi ukrepi za zmanjšanje energetske odvisnosti EU od ruskih fosilnih goriv in pospešitev izvajanja evropskega zelenega dogovora z novimi ukrepi, pri čemer se je opirala na sveženj „Pripravljeni na 55“. Da bi povečala odprto strateško avtonomijo in konkurenčnost EU ter spodbudila inovacije, zlasti na področju zelenih tehnologij, ter zagotovila nemoten podnebni prehod, je predstavila industrijski načrt v okviru zelenega dogovora. Akt o neto ničelni industriji in akt o kritičnih surovinah<sup>18</sup> sta glavna zakonodajna akta za doseganje teh ciljev.

---

<sup>10</sup> COM(2021) 550 final.

<sup>11</sup> To vključuje revidirano direktivo o EU ETS, nov EU ETS za stavbe, cestni prevoz in goriva, rezervo za stabilnost trga, uredbo o porazdelitvi prizadevanj, standarde za CO<sub>2</sub> za avtomobile in kombinirana vozila, uredbo o rabi zemljišč, spremembi rabe zemljišč in gozdarstvu, mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah, vzpostavitev Socialnega sklada za podnebje, pobudo „FuelEU za pomorstvo“, uredbo o infrastrukturi za alternativna goriva, ReFuel EU za letalstvo, direktivo o energetske učinkovitosti in direktivo o energiji iz obnovljivih virov. Le predlagana revidirana direktiva o obdavčitvi energije še ni bila sprejeta.

<sup>12</sup> Direktiva (EU) 2023/959 o spremembi Direktive 2003/87/ES.

<sup>13</sup> Uredba (EU) 2023/857.

<sup>14</sup> Uredba (EU) 2023/839.

<sup>15</sup> COM(2022) 150 final.

<sup>16</sup> COM(2023) 88 final.

<sup>17</sup> COM(2022) 230 final.

<sup>18</sup> Za več informacij glej poročilo o napredku na področju podnebnih ukrepov za leto 2023.

**Odvzemi ogljika** bodo potrebni, da bo EU do leta 2050 dosegla podnebno nevtralnost in nato prešla na negativne emisije, s čimer bo v največji možni meri zmanjšala skupni proračun EU za emisije TGP<sup>19</sup>. Komisija je za zagotovitev visokokakovostnih odvzemov ogljika, certificiranih v EU, predlagala regulativni okvir za **certificiranje odvzemov ogljika**<sup>20</sup>. Cilj je vzpostaviti pregleden in verodostojen okvir upravljanja, tudi za razvoj metodologij certificiranja, spodbujanje nadaljnjih naložb v dejavnosti odvzema ogljika in povečanje njihove uporabe. Komisija je februarja 2024 objavila sporočilo o industrijskem upravljanju ogljika, da bi podprla ukrepe EU za doseganje podnebne nevtralnosti do leta 2050 in negativnih emisij po tem letu.

EU je s **strategijami za biotsko raznovrstnost, tla in gozdove** določila ambiciozne cilje za zaščito ekosistemov, zlasti ekosistemov, bogatih z ogljikom. Pravila o obnovi narave<sup>21</sup> bodo v pomoč pri **obnovi degradiranih ekosistemov, zlasti tistih z velikim potencialom za zajemanje in shranjevanje ogljika**, kot so gozdovi, šotišča in mokrišča. Zaveza EU, da bo zasadila vsaj **tri milijarde dodatnih dreves** do leta 2030, bo prav tako podprla ukrepe za blažitev podnebnih sprememb. Uredba o **proizvodih, ki ne povzročajo krčenja gozdov**, je še eno pomembno orodje v boju proti podnebnim spremembam in pri preprečevanju izgubljanja biotske raznovrstnosti, saj zagotavlja, da potrošnja in proizvodnja EU ne prispevata h krčenju gozdov<sup>22</sup>.

Ključnega pomena sta **celovito izvajanje** svežnja „Pripravljeni na 55“ in mobilizacija **ustreznih naložb** (glej oddelek 3.2). Pri nekaterih državah članicah napredek ni skladen z ravno ukrepanja, ki je potrebna za doseganje dolgoročnih podnebnih ciljev.

Na podlagi informacij iz osnutkov **posodobljenih nacionalnih energetske in podnebne načrtov** (NEPN) naj bi bile do leta 2030 neto emisije TGP za 51 % nižje kot leta 1990<sup>23</sup>, kar je 4 odstotne točke manj od cilja 55 %, določenega v podnebnih pravilih. Pri tej oceni se uporablja zgornja meja, določena za prispevek sektorja LULUCF k cilju „Pripravljeni na 55“, ki je omejen na 225 milijonov ton ekvivalenta CO<sub>2</sub>. Če bi dodali prispevek sektorja LULUCF nad to zgornjo mejo, bi se emisije skupaj zmanjšale za 51,7 %. Krivulja, prikazana v osnutku posodobljenih NEPN, napoveduje, da EU do leta 2050 ne bo dosegla podnebne nevtralnosti<sup>24</sup>. Čeprav so se emisije v EU od leta 1990 zmanjšale za 32,5 %<sup>25</sup>, analiza predvidenih emisij v osnutkih posodobljenih NEPN kaže, da je treba pospešiti prizadevanja. Osnutki posodobljenih NEPN so korak bližje k doseganju ciljev EU za leto 2030, vendar je jasno, da so potrebna dodatna prizadevanja za pospešitev izvajanja dogovorjene zakonodaje v okviru svežnja

---

<sup>19</sup> ESABCC (2023), *Scientific advice for the determination of a EU-wide 2040 climate target and a greenhouse gas budget for 2030–2050* (Znanstveno mnenje za določitev vseevropskega podnebnega cilja do leta 2040 in proračuna za toplogredne pline za obdobje 2030–2050), DOI: 10.2800/609405.

<sup>20</sup> COM(2022) 672 final.

<sup>21</sup> COM(2022) 304 final.

<sup>22</sup> Uredba (EU) 2023/1115.

<sup>23</sup> Skupne neto emisije toplogrednih plinov, vključno s sektorjem LULUCF in brez mednarodnega prometa.

<sup>24</sup> V poročilu EU o napredku na področju podnebnih ukrepov za leto 2023 je ocenjeno, da morajo države članice EU za doseg podnebne nevtralnosti do leta 2050 še vedno sprejeti dodatne blažitvene ukrepe, da bi zmanjšale emisije za približno 1 600 milijonov ton ekvivalenta CO<sub>2</sub> (ali 34 odstotnih točk). Podatki iz različnih NEPN so v skladu s to ugotovitvijo.

<sup>25</sup> Poročilo EU o napredku na področju podnebnih ukrepov za leto 2023 (COM(2023) 653 final).

„Pripravljeni na 55“. Države članice bodo posodobile svoje načrte do junija 2024 in trenutno preučujejo, kako okrepiti politike in naložbe, da bi do leta 2030 dosegle cilj zmanjšanja neto emisij TGP za vsaj 55 %.

Komisija je februarja 2024 v skladu z evropskimi podnebnimi pravili objavila sporočilo in podrobno oceno učinka o **podnebnem cilju EU za leto 2040**, v katerem je določila pot od že dogovorjenega vmesnega cilja do leta 2030 **do neto ničelnih emisij do leta 2050**. Cilj za leto 2040 bo nosilec odločanja in vlagatelj zagotovil predvidljivost, da bi EU ohranili na poti k podnebni nevtralnosti in podprli izvajanje ciljev do leta 2030. Poleg tega bo pomenil jasen signal partnerjem EU po vsem svetu, da je treba okrepiti podnebne ukrepe na svetovni ravni.

Komisija s sporočilom začne dialog z deležniki o poti do leta 2040. Zakonodajni predlog za spremembo evropskih podnebnih pravil, da se vključi ta cilj, in okvir politike za obdobje po letu 2030 bo v rokah naslednje Komisije. Dogovorjeni cilj bo podlaga za nov nacionalno določen prispevek EU, ki ga morajo leta 2025 predložiti vse pogodbenice Pariškega sporazuma.

## **2.2 Krepitev in vključevanje prilagajanja podnebnim spremembam, vključno z ekosistemskimi pristopi**

V zadnjih ocenjevalnih poročilih Medvladnega panela za podnebne spremembe je navedeno, da bodo ekstremni dogodki, povezani z vremenom in podnebjem, kot so poplave, suše in vročinski valovi, postali pogostejši in vse hujši. To se bo zgodilo tudi v najboljšem primeru hitrega in obsežnega zmanjšanja emisij toplogrednih plinov na svetovni ravni, da bi dosegli cilje Pariškega sporazuma.

**Učinki podnebnih sprememb** na ekosisteme, socialno-ekonomske sektorje ter zdravje in dobro počutje ljudi se že čutijo.

Dogodki v Evropi, povezani z vremenom in podnebjem, so povzročili **veliko število smrtnih žrtev**, ki med letoma 1980 in 2020 po oceni znaša 85 000 in 145 000 ljudi<sup>26</sup>, večinoma zaradi vročinskih valov. Leta 2022 je bilo ocenjeno, da je zaradi vročinskih valov umrlo več kot 60 000 ljudi, kar je mogoče primerjati le z vročinskimi valovi leta 2003, ki so povzročili 70 000 smrtnih žrtev<sup>27</sup>. Posledice podnebnih sprememb vplivajo na vse regije in socialno-ekonomske kategorije, vendar neenako, saj so ranljiva gospodinjstva nesorazmerno izpostavljena zgoraj navedenim grožnjam.

Gospodarske izgube zaradi skrajnih vremenskih in podnebnih pojavov se večajo in so **leta 2022 dosegle 52,3 milijarde EUR**, pri čemer imajo poplave največje posledice (40 %).

<sup>26</sup> Glede na podatkovne vire (NatCatSERVICE in CATDAT). Glej

<https://www.eea.europa.eu/publications/economic-losses-and-fatalities-from>.

<sup>27</sup> [Heat-related mortality in Europe during the summer of 2022 \(Smrtnost zaradi vročine v Evropi poleti 2022\) | Nature Medicine](#).

Obseg **območij, ki jih je prizadela suša**, se je v EU med letoma 2000 in 2022 povečal<sup>28</sup>. Območje, na katerem se je produktivnost rastlinstva zmanjšala, se je leta 2022 v primerjavi s povprečjem v tem obdobju povečalo za petkrat. Na primer, suša je v tistem letu prizadela več kot 50 % poraslih površin v Belgiji, Luksemburgu in Sloveniji, medtem ko je dolgoročno povprečje znašalo manj kot 10 %. Na drugi strani Irska ni zaznala nobenega opaznega učinka. Stres zaradi suše ovira zmožnost ekosistemov, da shranjujejo ogljik, obvladujejo posledice poznejših poplav, prispevajo k proizvodnji hrane in zagotavljajo številne druge koristi. Vročinski valovi naj bi se v prihodnosti okrepili, celinske in sredozemske regije pa naj bi imele manj poletnih padavin. Zato je vse nujneje okrepiti odpornost s praksami gospodarjenja z zemljišči.

V **strategiji EU za prilagajanje podnebnim spremembam**<sup>29</sup> iz leta 2021 je določena vizija, da bo EU do leta 2050 odporna proti podnebnim spremembam in popolnoma pripravljena na obvladovanje neizogibnih in že vidnih posledic podnebnih sprememb.

**Podnebna pravila EU določajo obveznost za EU** in njene države članice, naj stalno napredujejo pri zmanjševanju ranljivosti zaradi podnebnih vplivov, krepitvi odpornosti in povečanju sposobnosti prilagajanja. Komisija je decembra 2023 izdala oceno v skladu s podnebnimi pravili EU. Skoraj vse države članice EU so izvedle **ocene podnebnih tveganj**, čeprav jih je le malo predložilo zanesljive celovite ocene podnebnih tveganj v več kot petih sektorjih. Zdravje, kmetijstvo, gozdarstvo, biotska raznovrstnost, energija in upravljanje voda naj bi bila področja politike/sektorji, ki jih podnebne grožnje v Evropi najbolj prizadenejo. Vse države članice imajo vzpostavljene **nacionalne prilagoditvene strategije in/ali načrte**. Komisija je izdala nov **sklop smernic za pomoč državam članicam** pri posodabljanju in izvajanju teh dokumentov.

Osem držav članic je elemente svojih politik prilagajanja vključilo v svoje **nacionalne pravne okvire**. Več držav članic nima mehanizmov za spremljanje, poročanje in ocenjevanje. **Sonaravne rešitve** so na strateški ravni in v dokumentih politike, zlasti v sektorskih strategijah in načrtih, vključene le v omejenem obsegu. Ocenjevanje **stroškov prilagajanja** ostaja izziv za številne države članice, njihovi načrti in strategije pa pogosto nimajo namenskih proračunov ali finančnih tokov za izvajanje načrtov.

Hkrati se izvajajo obsežni ukrepi za izvajanje strategije EU za prilagajanje podnebnim spremembam iz leta 2021. Skladnost politik se je izboljšala s prizadevanji za  **vključevanje prilagajanja v druge politike EU**, na primer zdravstvene politike. Na splošno je bil dosežen napredek pri ozaveščanju o vplivih podnebnih sprememb in o tem, da se je treba nanje pripraviti<sup>30</sup>.

Komisija je marca 2024 izdala **sporočilo o obvladovanju podnebnih tveganj v EU** na podlagi dokazov iz znanstvenega evropskega poročila o oceni podnebnih tveganj in drugih virov. V

<sup>28</sup> EEA, *04-Drought impact on ecosystems in Europe-indicator (Vpliv suše na ekosisteme v Evropi – kazalnik) – Evropska agencija za okolje (europa.eu)*.

<sup>29</sup> COM(2021) 82 final.

<sup>30</sup> Glej na primer evropski atlas tveganja suše in evropsko podatkovno bazo o posledicah suše, pregledovalnik poplav in Sendajski okvir za zmanjšanje tveganja nesreč – vmesni pregled 2023, dostopno na: <https://data.europa.eu/doi/10.2795/151300>.

sporočilu so bila predstavljena področja ukrepanja, na katerih so potrebne korenite spremembe, da bi učinkovito zaščitili državljane in naša gospodarstva. Poudarjena je tudi evropska dodana vrednost zagotavljanja podpore ukrepom na nacionalni in zasebni ravni pristojnosti in odgovornosti za tveganja.

### 2.3 Čisto krožno gospodarstvo

Krožno gospodarstvo lahko zmanjša emisije ogljika, pritisk na naravne vire in biotsko raznovrstnost ter zmanjša onesnaževanje. Evropi lahko pomaga povečati produktivnost virov za do 3 % letno in doseči cilj podnebne nevtralnosti do leta 2050. Modeli krožnega gospodarstva lahko tudi spodbudijo dolgoročno konkurenčnost gospodarstva EU, povečajo njegovo odpornost in zagotovijo zanesljivost oskrbe<sup>31</sup>.

EU ima zdaj trden zakonodajni okvir za pospešitev prehoda **na krožno gospodarstvo**. Vendar je za začetek učinkovanja zakonodaje potreben čas. Za uvedbo tega okvira je potrebno usklajeno ukrepanje, da bi se spoprijeli z negativnimi vplivi potrošnje materialov na okolje in netrajnostnimi trendi nastajanja odpadkov, ki so v zadnjem desetletju zaznani v EU. Okrepitev ukrepov na vseh ravneh in v vseh sektorjih bo bistvena za ločitev rasti od rabe naravnih virov, zagotovitev trajnostne rabe materialov ter povečanje odpornosti in zanesljivosti oskrbe.

**Materialni odtis** EU je leta 2022 je znašal 14,8 tone na prebivalca, kar pomeni 6-odstotno **povečanje v zadnjem desetletju**. Večina materialov so nekovinski minerali, ki nastajajo pri gradbeni dejavnosti, pri kateri se je poraba materialov najbolj povečala (+22 %) <sup>32</sup>.

Skupna količina **nastalih odpadkov** v EU za vse gospodarske dejavnosti in gospodinjstva se je v zadnjem desetletju **zmanjšala za skoraj 3 %** in je v letu 2020 dosegla 4,8 tone na prebivalca, pri čemer se kaže, da se zmanjšuje povezava z BDP. Vendar se je količina odpadne embalaže, zlasti plastične, v zadnjem desetletju v EU povečala za več kot 20 % in leta 2021 dosegla 36 kg odpadne plastične embalaže na osebo<sup>33</sup>. V EU se reciklira in predela več odpadkov, vendar je leta 2022 le omejena količina materialov (približno 11,5 %) ponovno vstopila v gospodarstvo v obliki recikliranih materialov<sup>34</sup>.

Zaradi **povečanja produktivnosti virov** za približno 35 % od leta 2000<sup>35</sup> so se emisije toplogrednih plinov v EU iz proizvodnje v obdobju 2008–2021 zmanjšale za približno 25 %, kar kaže, da ima prehod na krožno gospodarstvo pomembno vlogo na poti k podnebni nevtralnosti<sup>36</sup>.

<sup>31</sup> *Growth Within: A Circular Economy Vision For a Competitive Europe* (Notranja rast: vizija krožnega gospodarstva za konkurenčno Evropo); poročilo McKinsey Centre for Business and Environment & Ellen MacArthur Foundation; junij 2015. V skladu s sporočilom Dolgoročna konkurenčnost EU: pogled v obdobje po letu 2030 – COM(2023) 168 final.

<sup>32</sup> Nabor podatkov Eurostata ([cei\\_pc020](#)).

<sup>33</sup> Nabor podatkov Eurostata ([cei\\_pc050](#)).

<sup>34</sup> Nabor podatkov Eurostata ([cei\\_srm030](#)).

<sup>35</sup> Nabor podatkov Eurostata ([cei\\_pc030](#)).

<sup>36</sup> Nabor podatkov Eurostata ([cei\\_gsr011](#)).

**Akcijski načrt za krožno gospodarstvo 2020**<sup>37</sup> ima cilj, da bi gospodarsko rast ločili od rabe virov, zmanjšali svoj odtis potrošnje, podvojili stopnjo krožne rabe materialov, znatno zmanjšali skupne količine odpadkov in prepolovili količino ostankov (nerecikliranih) komunalnih odpadkov.

Komisija je predlagala vseh **35 ukrepov, napovedanih v akcijskem načrtu**. Prelomna pobuda politike za izdelke, ki temelji na pristopu celotnega življenjskega cikla iz direktive o okoljsko primerni zasnovi in **uredbe o okoljsko primerni zasnovi za trajnostne izdelke**<sup>38</sup>, razširja okvir za določitev zahtev glede uspešnosti in informacij, vključno z **digitalnim potnim listom izdelka**, na širok nabor izdelkov. Izvajanje te uredbe v prihodnjih letih je bistveno za zagotovitev, da bodo krožni in trajnostni izdelki postali pravilo. **Direktiva o krepitvi vloge potrošnikov**<sup>39</sup> in predlog **direktive o zelenih trditvah**<sup>40</sup> bosta pomagala potrošnikom pri izbiri, saj jim bosta omogočila, da pri nakupu prepoznajo trajnostne izdelke in se izognejo zavajanju.

Sprožene so bile tudi nove pobude za reševanje okoljskih vprašanj, povezanih s proizvodnjo in porabo tekstilnih izdelkov, ki temeljijo na **strategiji EU za trajnostne in krožne tekstilne izdelke**. Druge **prelomne pobude** so nova **uredba o baterijah**<sup>41</sup> in predloga uredb o **embalaži in odpadni embalaži**<sup>42</sup> ter o **zasnovi izrabljenih vozil in ravnanju z njimi**<sup>43</sup>.

Komisija je revidirala ključne zakonodajne akte o odpadkih, vključno z **uredbo o pošiljkah odpadkov**<sup>44</sup> in posodobitvijo mejnih vrednosti za **obstojna organska onesnaževala** v odpadkih<sup>45</sup>. Komisija je predlagala tudi ciljno usmerjeno revizijo okvirne direktive o odpadkih, da bi obravnavala **odpadno hrano in tekstilne odpadke**<sup>46</sup>, s posebnim poudarkom na preprečevanju nastajanja odpadkov in razširitvi področja uporabe razširjene odgovornosti proizvajalca.

Komisija je začela pobude za zmanjšanje onesnaževanja s plastiko, vključno z ukrepi za preprečevanje **izpustov mikroplastike**<sup>47</sup> v okolje, zlasti predlog za **boj proti onesnaževanju zaradi izgube peletov in omejitev glede namerno dodane mikroplastike**. Predlagala je tudi nov okvir politike za **plastiko na biološki osnovi, biološko razgradljivo plastiko in plastiko, primerno za kompostiranje**<sup>48</sup> ter dosegla napredek pri izvajanju ukrepov za zmanjšanje količine **plastičnih proizvodov za enkratno uporabo**. Na mednarodni ravni potekajo pogajanja o novem svetovnem sporazumu o onesnaževanju s plastiko.

---

<sup>37</sup> COM(2020) 98 final.

<sup>38</sup> COM(2022) 142 final.

<sup>39</sup> COM(2022) 143 final.

<sup>40</sup> COM(2023) 166 final.

<sup>41</sup> Uredba (EU) 2023/1542.

<sup>42</sup> COM(2022) 677 final.

<sup>43</sup> COM(2023) 451 final.

<sup>44</sup> COM(2021) 709 final.

<sup>45</sup> Uredba (EU) 2022/2400 o obstojnih organskih onesnaževalih.

<sup>46</sup> COM(2023) 420 final.

<sup>47</sup> COM(2023) 645 final in Akt Komisije C(2023) 6419.

<sup>48</sup> COM(2022) 682 final.

Načela krožnosti so **vkjučena v politike EU**, kot so akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic, val prenove, raziskave in inovacije. Krožnost je tudi temelj akta o kritičnih surovinah<sup>49</sup>, ki prispeva k industrijskemu načrtu v okviru evropskega zelenega dogovora. Je tudi v središču sektorskih poti prehoda za razogljčenje evropske industrije in ključno gonilo za doseganje mejnikov drugih prednostnih ciljev v okviru osmega okoljskega akcijskega programa.

**Oblikovalci politik, podjetja, javni organi in javnost** so v zadnjih desetih letih **sodelovali pri pobudah za krožno gospodarstvo** prek evropske platforme deležnikov za krožno gospodarstvo. Do zdaj je strategije, akcijske načrte ali časovne načrte za krožno gospodarstvo sprejelo 23 držav članic.

EU je vzpostavila in podprla svetovno zavezništvo za krožno gospodarstvo in učinkovito rabo virov, da bi pospešila **svetovni prehod**.

Ukrepi, kot so učinkovitejša raba virov v proizvodnji, podaljšanje življenjske dobe izdelkov ali nadomestitev primarnih surovin z ogljično manj intenzivnimi recikliranimi materiali, naj bi do leta 2050 potencialno prispevali 20–25 % k podnebnim ciljem EU. Izvajajo se tudi ukrepi za preučitev sinergij med krožnim gospodarstvom in trajnostnim biogospodarstvom.

Optimizacija uporabe materialov znatno zmanjšuje **odvisnost od uvoženih materialov**. V EU se uvozi približno 23 % materialov<sup>50</sup>, ki so večinoma fosilni energijski materiali, vključno s plastiko (71 % uvoza), in kritične surovine (kot sta kobalt in silicij), potrebne za zeleni in digitalni prehod<sup>51</sup>.

Za financiranje zelenega prehoda so potrebna trdna partnerstva med državami članicami in podjetji, ki temeljijo na referenčnih vrednostih EU in **dobro usmerjenih naložbah**, pri čemer je taksonomija EU bistvena referenčna točka za mobilizacijo in usmerjanje trajnostnega financiranja. Nadaljnja uporaba **tržnih instrumentov** in **zeleni javni naročila** na ravni EU in nacionalni ravni bi lahko prispevali k temu, da bi trajnostni proizvodi postali pravilo.

Postopno se razvijata **skupno razumevanje in agenda** za krožno gospodarstvo **na svetovni ravni**. Ker bi **večstranski mehanizem pospešil svetovni prehod**, bo EU še naprej podpirala celostni pristop ZN k trajnostni potrošnji in proizvodnji.

## 2.4 Ničelno onesnaževanje za okolje brez strupov

Onesnaževanje je med glavnimi vzroki duševnih in telesnih bolezni, povzročča pa tudi prezgodnje smrti. Ogroža dobro počutje in zdravje ljudi ter družbi povzročča gospodarske stroške. Je tudi eden od petih glavnih dejavnikov izgube biotske raznovrstnosti, saj zmanjšuje zmožnost ekosistemov za zagotavljanje storitev, kot sta sekvestracija ogljika in dekontaminacija.

---

<sup>49</sup> COM(2023) 160 final.

<sup>50</sup> Nabor podatkov Eurostata ([cei\\_gsr030](#)).

<sup>51</sup> Nabor podatkov Eurostata ([cei\\_gsr020](#)).

Temelji za doseg ciljev **ničelnega onesnaževanja** do leta 2030 so bili postavljeni, vendar je za uresničitev teh ciljev potreben stalen napredek na številnih področjih, od onesnaženosti zraka, kjer je napredek spodbuden, do onesnaževanja voda, morja in tal, kjer so potrebni nadaljnji ukrepi. Najnovejše napovedi Evropske agencije za okolje<sup>52</sup> kažejo, da je EU na dobri poti, da do leta 2030 doseže svoj cilj glede **zmanjšanja števila prezgodnjih smrti** zaradi drobnih delcev za 55 %, ne pa cilja do leta 2030 glede zmanjšanja **izpostavljenosti hrupu** za 30 %. Zelo težko bo doseči cilj zmanjšanja izgub hranil v podtalnico za vsaj 50 %. Velik in večplasten problem še vedno ostajajo plastični odpadki v morju.

Leta 2021 je bilo mogoče 253 000 prezgodnjih smrti v EU pripisati drobnim delcem, kar je 41-odstotno zmanjšanje glede na leto 2005<sup>53</sup>. V obdobju 2016–2019<sup>54</sup> je bilo 14,1 % postaj na podzemnih vodah v EU onesnaženih z nitrati, povprečna letna koncentracija pa je glede na prejšnje obdobje za skoraj eno odstotno točko preseгла prag 50 mg NO/l.

Približno dve tretjini kmetijskih zemljišč na območju EU sta prizadeti zaradi erozije, izgube organskega ogljika, presežne količine hranil (dušik), zbivanja ali sekundarnega zaslanjevanja<sup>55</sup>. Čeprav se prodaja pesticidov na splošno ne zmanjšuje, se zmanjšuje tveganje, povezano z njihovo uporabo, prav tako pa sčasoma upada prodaja nevarnejših pesticidov (kandidatov za zamenjavo)<sup>56</sup>.

Cilj ničelnega onesnaževanja za nestrupeno okolje se je **premaknil z obravnave točkovnih virov onesnaževanja na sistemski pristop k pritisku na okolje** z jasnimi povezavami z industrijo in drugimi gospodarskimi sektorji.

EU je prvič pripravila **integriran in celovit akcijski načrt za ničelno onesnaževanje**<sup>57</sup> za **zmanjšanje onesnaževanja zraka, vode in tal** na ravni, ki niso več škodljive za zdravje in naravne ekosisteme.

Večina vodilnih pobud in ukrepov (več kot 75 %), napovedanih v akcijskem načrtu za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal, je bila doslej zaključena ali pa je v poznejši fazi izvajanja<sup>58</sup>. Zakonodajca EU je bila revidirana, da bi **povečali ambicije z razširitvijo področij njene veljavnosti na dejavnosti, ki bolj onesnažujejo okolje**, kot je na primer revidirana zakonodaja, **ki ureja industrijske emisije**<sup>59</sup> in **čiščenje komunalne odpadne vode**<sup>60</sup>, ali za

<sup>52</sup> EEA, [07-Premature deaths due to exposure to fine particulate matter in Europe-indicator \(07 – Prezgodnje smrti v Evropi zaradi izpostavljenosti drobnim delcem – kazalnik\) – Evropska agencija za okolje \(europa.eu\)](#) in COM(2022) 674 final.

<sup>53</sup> EEA: [07-Premature deaths due to exposure to fine particulate matter in Europe-indicator \(07 – Prezgodnje smrti v Evropi zaradi izpostavljenosti drobnim delcem – kazalnik\) – Evropska agencija za okolje \(europa.eu\)](#).

<sup>54</sup> COM(2021) 1000 final.

<sup>55</sup> COM(2023) 416 final.

<sup>56</sup> Vir: Statistika | Eurostat (europa.eu); [Trendi EU – Evropska komisija \(europa.eu\)](#).

<sup>57</sup> COM(2021) 400 final.

<sup>58</sup> [Sledilnik ukrepov za ničelno onesnaževanje](#).

<sup>59</sup> COM(2022) 156 final/3.

<sup>60</sup> COM(2022) 541 final.

**prilagoditev pravil EU o kakovosti zraka<sup>61</sup> in onesnaževali vode<sup>62</sup> na ravni, ki jih določa znanost. Tla<sup>63</sup> bodo prvič doslej imela podobno raven varstva kot drugi ekosistemi, in sicer na podlagi predloga Komisije za zakonodajo o spremljanju tal.**

**Trajnostna strategija za kemikalije<sup>64</sup>**, ki dopolnjuje akcijski načrt za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal, vzpostavlja jasno hierarhijo, skladno s katero bi morale **preprečevanje onesnaževanja** vedno biti prednostna naloga. V ta namen je bilo sprejeto priporočilo, da bi kemikalije postale **varne in trajnostne v zasnovi**, v revidirani **uredbi o razvrščanju, označevanju in pakiranju<sup>65</sup>** pa bo jasneje določeno označevanje nevarnih kemikalij, tudi za spletno prodajo. Komisija je predlagala poenostavitev postopkov za ravnanje s kemikalijami za izvajanje zaveze o **načelu „ena snov, ena ocena“**, sprejete v okviru zelenega dogovora<sup>66</sup>. Predlagala je tudi revizijo **uredbe o živem srebru<sup>67</sup>**, s katero bi dodatno omejila preostale uporabe živega srebra v EU: Svet in Evropski parlament sta februarja 2023 dosegla začasni politični dogovor<sup>68</sup>.

**Skladnost politik** se je izboljšala z vključitvijo ukrepov za preprečevanje in zmanjševanje onesnaževanja v druge strategije zelenega dogovora ter izboljšanjem **omogočitenega okvira**. Najnovejši dodatki k taksonomiji EU, ki se uporablja od začetka leta 2024, vključujejo dejavnosti za preprečevanje, nadzorovanje in zmanjšanje onesnaževanja z naložbami v trajnostno vodo ter druge dejavnosti za okoljske cilje uredbe o taksonomiji<sup>69</sup>. Finančni instrumenti EU podpirajo ukrepe za ničelno onesnaževanje na številnih področjih. Vključevanje podnebnih ukrepov v večletni proračun EU ter načrte za okrevanje in odpornost je pripomoglo k povečanju podpore za ukrepe za izboljšanje kakovosti zraka. Za izboljšanje **baze znanja** je Komisija je predstavila prvo poročilo o spremljanju in napovedovanju ničelnega onesnaževanja ter povezane raziskovalne in inovacijske dejavnosti v okviru programa Obzorje Evropa.

Hitro **izvajanje obstoječih ali predlaganih ukrepov** na lokalni, nacionalni, čezmejni in svetovni ravni je ključnega pomena za doseganje ciljev do leta 2030. Cilj ničelnega onesnaževanja je mogoče izpolniti le skupaj s cilji EU za doseganje podnebne nevtralnosti, zaščito biotske raznovrstnosti in prehod na čisto, krožno gospodarstvo. Pomembno je tudi vključevanje ničelnega onesnaževanja v druga področja politike. Razkrivanje povezav med **onesnaževanjem, zdravjem ljudi in neenakostmi** je bistveno za zagotavljanje javne podpore odzivom politike za odpravljanje vzrokov onesnaževanja. Bistveno je, da se **načelo „onesnaževalec plača“** uporabi v drugih sektorskih politikah za pravične in učinkovite

---

<sup>61</sup> COM 2022 542 final.

<sup>62</sup> COM(2022) 540 final.

<sup>63</sup> COM(2023) 416 final.

<sup>64</sup> COM(2020) 667 final.

<sup>65</sup> COM(2022) 748 final.

<sup>66</sup> To je vključevalo tri zakonodajne predloge o pretoku podatkov na področju kemikalij (COM(2023) 779), predodlitvi nalog na področju kemikalij med agencijami EU (COM(2023) 783) in spremembi direktive o omejevanju nevarnih snovi v električni in elektronski opremi (COM(2023) 781).

<sup>67</sup> COM(2023) 395 final.

<sup>68</sup> [Sporočilo za javnost](#).

<sup>69</sup> Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/2486.

politike, ki temeljijo na izkušnjah z dobro delujočimi ukrepi, kot je nedavna sprememba za vključitev razširjene odgovornosti proizvajalca v revidirano direktivo o čiščenju komunalnih odpadnih voda<sup>70</sup>.

Za **učinkovito izvajanje** zakonodaje sta potrebna nadaljnje **vključevanje podatkovne analitike** v podatke o okolju in javnem zdravju ter integrirana in geolokalizirana vizualizacija vplivov onesnaževanja<sup>71</sup>. To bi bilo treba povezati z omogočitvenimi ukrepi, zlasti naložbami in cenovnimi signali, ter ukrepi za spodbujanje spretnosti, raziskav, inovacij in digitalizacije s poudarkom na rešitvah za ničelno onesnaževanje. Vodilne pobude iz akcijskega načrta za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal, zlasti tiste, povezane z mestnimi in regionalnimi politikami, so že začele vključevati podatkovno analitiko in jih je mogoče nadalje razviti. Komisija si bo skupaj z Evropsko agencijo za okolje prizadevala za boljšo izmenjavo in uporabo najnovejših razpoložljivih podatkov v naslednjem **poročilu o spremljanju in napovedovanju ničelnega onesnaževanja**, ki naj bi bilo objavljeno do konca leta 2024.

## 2.5 Varovanje, ohranjanje in obnavljanje biotske raznovrstnosti

Nenehno izgubljanje narave in biotske raznovrstnosti predstavlja veliko tveganje za ekosistemske storitve, od katerih smo vsi odvisni. Narava zagotavlja hrano in čisto vodo, pomaga preprečevati poplave, čistiti zrak, opráševati poljščine in skladiščiti ogljikov dioksid, prav tako pa nam pomaga pri prilagajanju na spreminjajoče se podnebje.

Prva ocena ekosistemov v EU<sup>72</sup> je pokazala, da se evropski ekosistemi spoprijemajo z nenehnimi pritiski zaradi intenzivne rabe zemljišč in morja, podnebnih sprememb, onesnaževanja, prekomernega izkoriščanja in invazivnih tujerodnih vrst. Določen napredek je bil dosežen pri določanju zaščitene območij za kopenska in morska območja. Raven gozdne povezljivosti se ni povečala, populacije splošno razširjenih ptic pa se v EU še naprej zmanjšujejo. Čeprav so se populacije gozdnih ptic povečale, se populacije ptic kmetijske krajine še naprej močno zmanjšujejo.

V **strategiji EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030**<sup>73</sup> so določeni ambiciozni cilji do leta 2030 v zvezi z **varstvom in obnovo narave**. Strategija poziva k ukrepanju, da bi odpravili pet glavnih vzrokov za izgubo biotske raznovrstnosti: spremembe rabe zemljišč in morja, prekomerno izkoriščanje, podnebne spremembe, onesnaževanje in invazivne tujerodne vrste.

**Zakonodaja o obnovi narave** določa cilje za obnovo degradiranih ekosistemov in obrnitev trenda izgube biotske raznovrstnosti. EU je sprejela strategiji za **tla in gozdove**, medtem ko o dveh zakonodajnih predlogih za povečanje **odpornosti** teh ključnih ekosistemov še potekajo pogajanja<sup>74</sup>. Uvedeni so bili dodatni ukrepi za zaščito **opraševalcev**<sup>75</sup>. Komisija je sprejela

<sup>70</sup> COM(2022) 541 final.

<sup>71</sup> Vključno s storitvami programa Copernicus.

<sup>72</sup> <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123783>

<sup>73</sup> COM(2020) 380 final.

<sup>74</sup> COM(2023) 416 final in COM(2023) 728 final.

<sup>75</sup> COM(2023) 35 final.

ukrepe za zmanjšanje pritiskov onesnaževanja na biotsko raznovrstnost, zlasti v okviru trajnostne strategije EU za kemikalije in akcijskega načrta za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal z novimi pobudami o čiščenju komunalnih odpadnih voda in industrijskih emisijah<sup>76</sup>.

Napredek je bil dosežen tudi pri  **vključevanju**  ciljev biotske raznovrstnosti v povezane politike EU, zlasti na področju gozdarstva in kmetijske politike, in sicer s  **strategijo EU za prilagajanje podnebnim spremembam, akcijskim načrtom EU za razvoj ekološke pridelave** <sup>77</sup> in  **strategijo „od vil do vilic“** , na področju ribiške politike prek  **akcijskega načrta za morje** , pa tudi v energetskem sektorju (npr. s presojami vplivov na okolje za energetsko infrastrukturo in višjimi cilji na področju energije iz obnovljivih virov)<sup>78</sup>. Izboljšalo se je tudi vključevanje na področjih trgovine, mednarodnega sodelovanja, potrošnje in proizvodnje, zmanjšanja onesnaževanja (zlasti hranil) in zdravja.

**Sonaravne rešitve**  se vse bolj vključujejo v druge politike in uporabljajo na lokalni ravni, kot so ukrepi za odvzem ogljika (glej oddelek 2.1) in zmanjševanje tveganja poplav. Ker so podnebne spremembe in onesnaženost zraka dva od glavnih dejavnikov izgube biotske raznovrstnosti, lahko  **nadomestitev proizvodnje energije iz fosilnih goriv z energijo iz obnovljivih virov**  na splošno prispeva k varstvu biotske raznovrstnosti.

**Popolno in hitro izvajanje**  pravnega okvira EU je prednostna naloga, vključno z veljavno zakonodajo o pticah, habitatih, invazivnih tujerodnih vrstah, vodi, okvirno direktivo o morskimi strategiji in zakonodajo o obnovi narave. Predlagani novi predpisi o spremljanju tal ali gozdov bodo, ko bodo postali zakonodaja EU, prispevali k obrnitvi negativnih trendov. Sprejetje in učinkovito izvajanje nacionalnih medsektorskih strategij ali akcijskih načrtov za biotsko raznovrstnost v vseh državah članicah sta ključni korak k doseganju ciljev biotske raznovrstnosti.

Nedavno začeti strateški dialog o prihodnosti kmetijstva bo prispeval k razmisleku o tem, kako podpreti možnosti za varno preživetje, zmanjšanje bremen ter zagotavljanje konkurenčne in trajnostne proizvodnje hrane v prihodnosti<sup>79</sup>. Poslovni in finančni sektor še naprej vse bolj upoštevata odvisnost gospodarstva in njegove učinke na naravo in biotsko raznovrstnost ter s tem povezana poslovna in finančna tveganja zaradi izgube biotske raznovrstnosti. Evropska centralna banka in nacionalne centralne banke zdaj menijo, da sta degradacija narave in ocena tveganja, povezana z izgubo biotske raznovrstnosti, povsem v njihovi pristojnosti, saj je večina podjetij močno odvisna od ekosistemskih storitev<sup>80</sup>, kot so čista voda, oprashaevanje in uravnavanje podnebja. Nadaljnji napredek pri računovodenju naravnega kapitala bi moral izboljšati proces vključevanja številnih vrednosti, ki jih zagotavlja narava, v politične in naložbene odločitve.

---

<sup>76</sup> COM(2022) 156 final/2, COM(2022) 541 final.

<sup>77</sup> COM(2021) 141 final/2.

<sup>78</sup> COM(2023) 102 final.

<sup>79</sup> [Strateški dialog o prihodnosti kmetijstva EU – Evropska komisija \(europa.eu\)](https://europa.eu/strategic-dialogue-agriculture).

<sup>80</sup> [The Network for Greening the Financial System \(NGFS\) acknowledges that nature-related risks could have significant macroeconomic and financial implication \(Mreža za ozelenitev finančnega sistema \(NGFS\) priznava, da bi lahko imela tveganja, povezana z naravo, znatne makroekonomske in finančne posledice\)](#); COM(2023) 376 final.

Večletni proračun EU za obdobje 2021–2027 prvič vključuje **cilje financiranja biotske raznovrstnosti** (glej oddelek 3.2). Ocene nacionalnih obveznosti kažejo, da je EU na dobri poti, da doseže cilj 7,5-odstotnega financiranja biotske raznovrstnosti za leto 2024. Vendar cilj 10-odstotnega financiranja biotske raznovrstnosti, določen za leti 2026 in 2027, morda ne bo dosežen. **Potrebni je več naložb v naravo** tako iz javnih virov kot virov zasebnega sektorja, vključno s spodbudami za učinke, ki pozitivno vplivajo na naravo, kot so obnova narave, sonaravne rešitve in prakse trajnostnega upravljanja, med drugim v kopenskih, gozdarskih, sladkovodnih in morskih ekosistemih.

Na **mednarodni ravni Kunminško-montrealski svetovni okvir za biotsko raznovrstnost** prinaša celovit sklop ambicioznih ciljev in ukrepov za zaježitev izgube biotske raznovrstnosti. Komisija pripravlja predložitev ciljev EU za izvajanje svetovnega okvira za biotsko raznovrstnost, ki bodo zajemali zaveze iz obstoječe in predlagane zakonodaje in politik. V predložitvi bo navedena tudi stopnja usklajenosti med cilji EU in svetovnega okvira za biotsko raznovrstnost.

Ocena Komisije o stopnji **usklajenosti EU s svetovnim okvirom za biotsko raznovrstnost kaže**, da sedanje politične pobude in nedavno predlagana zakonodaja (ki se ni sprejeta) zajemajo večino ciljev. Poleg tega potekajo prizadevanja za dokončanje trdnega okvira za spremljanje napredka pri vseh ciljih, izboljšanje obstoječih tokov podatkov ter razvoj modelov in scenarijev za podporo prizadevanjem za oblikovanje možnosti politike in ukrepov za obdobje po letu 2030.

**Mednarodni program EU za upravljanje oceanov** odraža zavezanost ambicioznemu sklopu ciljev na področju morske biotske raznovrstnosti. Uspešna sklenitev **sporazuma o ohranjanju in trajnostni rabi morske biotske raznovrstnosti na območjih zunaj nacionalne jurisdikcije** je pomemben dosežek za odpravljanje onesnaževanja odprtega morja in obnovo morskega življenja v svetovnih oceanih. Komisija se je zavezala, da bo do leta 2025 **podvojila mednarodno financiranje za biotsko raznovrstnost** kot prispevek k cilju v višini 20 milijard USD. Cilj v višini 30 milijard USD do leta 2030 bo zahteval več sredstev in prizadevanj, tudi na svetovni ravni.

## 2.6 Zmanjšanje okoljskega in podnebne pritiska proizvodnje in potrošnje

EU je začela **korenito preoblikovanje** vzorcev potrošnje in proizvodnje, pri čemer gradi podnebno nevtraln in z viri gospodarno krožno gospodarstvo, ki je odporno proti pretrese v oskrbi, s čimer se krepi konkurenčnost in strateška avtonomija EU.

**Odtis potrošnje** EU je presegel omejitve planeta in se je med letoma 2010 in 2021 povečal za 4 %. To je predvsem posledica sedanjih vzorcev potrošnje na področju **pridelave hrane**,

**gradnje stanovanj in prevozov**<sup>81</sup>. **Pomanjkanje vode** prizadene skoraj tretjino območij v EU in je ena najnevarnejših groženj za družbo<sup>82</sup>. Pritisk na **izkoriščanje zemljišč** se ni umiril<sup>83</sup>.

**Poraba energije** se je zmanjšala zaradi učinkovite rabe energije<sup>84</sup>, **obnovljivi viri energije** pa so se v zadnjih 17 letih več kot podvojili<sup>85</sup>. Industrija je nekoliko povečala **uporabo sekundarnih materialov** in nekoliko zmanjšala emisije TGP. Kmetijstvo se počasi preusmerja k **ekološkemu kmetovanju**, vendar sektor še vedno povzroča znatne količine emisij TGP in onesnaževal zraka. Prodaja **antimikrobikov** za rejne živali v EU se je zmanjšala, vendar se količina **odpadne hrane** ne zmanjšuje. V prometu se je delež **javnega prevoza** (avtobusi in vlaki) leta 2020 zaradi pandemije COVID-19 zmanjšal, vendar zdaj okrevaja, delež brezemisijskih vozil pa se je v zadnjih petih letih znatno povečal.

EU ima zdaj **celostne strategije za ključne proizvodne sisteme, da bi spodbudila sistemske spremembe**: energetska unija, industrijski načrt v okviru zelenega dogovora, strategijo za pametno in trajnostno mobilnost, strategijo za val prenove, strategijo za biogospodarstvo in strategijo „od vil do vilic“ (za podrobnosti glej priloženi delovni dokument služb Komisije). V strategiji EU za dolgoročno konkurenčnost<sup>86</sup> je poudarjeno, da smo na prelomni točki, da bi uspešno izvedli dvojni zeleni in digitalni prehod ter še naprej zagotavljali privlačno okolje za podjetja.

Podnebne in okoljske strategije EU, kot sta akcijski načrt za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal ter krožno gospodarstvo, vključujejo **ukrepe v ključnih sektorjih za doseganje ciljev**. Enako velja za sveženj „Pripravljeni na 55“, v katerem so obravnavane tudi spremembe rabe zemljišč. Pobude EU za obnovo narave in tla vključujejo ambiciozne ukrepe za obrnitev **izkoriščanja zemljišč** ter izboljšanje zmogljivosti zemljišč za izvajanje dragocenih ekoloških funkcij (npr. shranjevanje ogljika in zaščita zemljišč pred poplavami, preprečevanje poplav, oprашevanje). Taksonomija EU zagotavlja spodbude za dodeljevanje zasebnega kapitala za doseganje teh ciljev. Evropski semester poleg tega zagotavlja smernice o reformah in naložbah, ki bi jih morale države članice sprejeti za uresničitev ciljev EU glede okoljske trajnostnosti.

**Voda je pomemben vir, ki je v številnih delih Evrope že pod pritiskom** zaradi strukturnega slabega upravljanja, netrajnostne rabe zemljišč, hidromorfoloških sprememb in onesnaževanja. Podnebne spremembe zaostrejujejo te pritiske in povečujejo tveganja, povezana z vodo, v obliki dolgotrajnih ali pogostejših suš ali ekstremnih padavin, kot je poudarjeno v sporočilu o obvladovanju podnebnih tveganj. Zaščita in obnova vodnega cikla, spodbujanje gospodarstva EU, ki pametno upravlja z vodo, in zagotavljanje dostopa do čiste sladke vode za vse so ključnega pomena za zagotovitev, da bo Evropa imela odporen vodni sistem.

<sup>81</sup> <https://eplca.jrc.ec.europa.eu/ConsumptionFootprintPlatform.html>

<sup>82</sup> Vir: EEA, <https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/24-water-scarcity-conditions-in/view>.

<sup>83</sup> Vir: EEA, <https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/23-land-take-net-land/view>.

<sup>84</sup> Vključno z Uredbo Sveta (EU) 2022/1369 o usklajenih ukrepih za zmanjšanje povpraševanja po plinu.

<sup>85</sup> Nabor podatkov Eurostata ([nrg\\_cb](#)).

<sup>86</sup> COM(2023) 168 final.

Po ocenah bi lahko s celovito uvedbo **pristopov krožnega gospodarstva v dodatne industrijske sektorje**, zlasti sektorje jekla, cementa, plastike in aluminija, zmanjšali svetovne emisije toplogrednih plinov iz ključnih industrijskih materialov za 40 % do leta 2050. Zlasti je pomembno povečati odvzeme ogljika, vključno z naravnimi ponori ogljika, v teh sektorjih, v katerih je težko doseči zmanjšanje emisij, da bi dosegli podnebno nevtralnost. Inovacijski sklad EU ETS in posodobitev direktive o industrijskih emisijah<sup>87</sup> bosta prispevala k zeleni preobrazbi industrije EU in podpirala inovacije. Medtem so se z revidirano direktivo o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov<sup>88</sup> zaostрила **trajnostna merila za bioenergijo**, vključno z izvzetimi območji za gozdno biomaso.

**Gradbeništvo, stavbe in infrastruktura** so še vedno najbolj energijsko in materialno intenzivni sektor v EU ter gonilo izkoriščanja zemljišč in pozidave tal. V poročilu o stanju energetske unije za leto 2023 je bilo ugotovljeno, da mora stavbni **sektor znatno pospešiti** prehod na trajnostne prakse. Uporaba materiala za stavbe bi se lahko zmanjšala za 30 %, če bi se ti učinkoviteje uporabljali, zlasti s **podaljšanjem življenjske dobe obstoječih stavb** ter zmanjšanjem povpraševanja po novih stavbah. Socialni sklad za podnebje<sup>89</sup> podpira **prenovo stanovanj**, kar zagotavlja priložnosti za podnebne, socialne in energetske cilje, ki koristijo vsem, s posebnim poudarkom na najranljivejših skupinah.

V **živliskem sektorju** bo pri skupnem doseganju ambicioznih ciljev ključnega pomena **podpora kmetom, ribičem in gozdarjem**. Inovativna orodja financiranja, kot sta pristopa ogljičnega kmetovanja in kmetovanje za zagotavljanje biotske raznovrstnosti, lahko zagotovijo **rešitve, ki koristijo vsem**, saj nagrajujejo kmete za ohranjanje ali povečanje kakovosti tal in njihove rodovitnosti ter kakovosti in razpoložljivosti vode. Predlagani pravno zavezujoči cilji za zmanjšanje količine odpadne hrane do leta 2030<sup>90</sup> so zasnovani tako, da prispevajo k zmanjšanju vplivov na okolje in podnebje. Okvir politike EU na področju raziskav in inovacij znatno podpira prehod na trajnostne, zdrave in vključujoče prehranske sisteme.

EU mora bolje spremljati in čim bolj zmanjšati morebitne negativne vplive na okolje, povezane s trgovino. Na podlagi Baselske konvencije je leta 2021 uvedla pravila o **izvozu, uvozu in pošiljanju plastičnih odpadkov znotraj EU**. Izvoz plastičnih odpadkov iz EU v države, ki niso članice OECD, se je zmanjšal s približno 1 milijona ton leta 2020 na približno 0,5 milijona ton leta 2022. Z nedavno sprejeto uredbo o pošiljkah odpadkov<sup>91</sup> je EU naredila še en ključni korak v tej smeri. Ocena uredbe o soglasju po predhodnem obveščanju<sup>92</sup>, ki pravkar poteka, bo pomagala pri oblikovanju ukrepov za zagotovitev, da se nevarne kemikalije, ki so v Evropski uniji prepovedane, ne proizvajajo za izvoz.

---

<sup>87</sup> Direktiva (EU) 2010/75.

<sup>88</sup> Direktiva (EU) 2023/2413.

<sup>89</sup> Uredba (EU) 2023/955.

<sup>90</sup> COM(2023) 420 final.

<sup>91</sup> [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0087\\_SL.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0087_SL.html)

<sup>92</sup> Uredba (EU) št. 649/2012, L 201/60.

### 3. NAPREDEK PRI IZBRANIH OMOGOČITVENIH POGOJIH

Komisija je v okviru vmesnega pregleda analizirala napredek pri uporabi omogočitvenih pogojev, osredotočenih na ključne izzive. Priloženi delovni dokument služb Komisije vsebuje več podrobnosti o drugih omogočitvenih pogojih iz osmega okoljskega akcijskega programa.

#### 3.1 Izvajanje, izvrševanje in vladavina prava na področju okolja

**Učinkovito izvajanje obstoječe zakonodaje** je ključnega pomena za doseganje učinka na lokalni ravni, zlasti za ambiciozne ukrepe, sprejete na podlagi zakonodajnega okvira za zeleni dogovor. Če bi se okoljska zakonodaja EU v celoti izvajala, bi lahko gospodarstvo EU prihranilo približno 55 milijard EUR na leto pri stroških zdravljenja in neposrednih stroških za okolje<sup>93</sup>. Pregled izvajanja okoljske politike za leto 2022 je potrdil, da je bil na nekaterih področjih dosežen dober napredek, vendar še vedno ni zadosten. 20 % vseh primerov kršitev, ki jih je obravnavala Komisija, se še vedno nanaša na okoljsko politiko. **Spoštovanje vladavine prava** je tudi vprašanje zaupanja javnosti v politični proces. Revidirana Aarhuška uredba o dostopu do pravnega varstva<sup>94</sup> izboljšuje javni nadzor nad akti EU s strani civilne družbe. Nedavno dogovorjena direktiva o okoljski kriminaliteti<sup>95</sup> zagotavlja podlago za pregon novih kaznivih dejanj zoper okolje in za izrekanje usklajenih kazni na podlagi skupnih meril.

**Za odpravo vrzeli pri izvajanju** bodo potrebna velika prizadevanja, in sicer s krepitvijo **upravne zmogljivosti** in močnejših **mehanizmov upravljanja**. Raven uveljavljanja individualnih in kolektivnih pravic, povezanih z okoljskimi zadevami, je po EU neenakomerna.

Sodelovanje z državami članicami bo še naprej bistveno za izboljšanje uspešnosti in učinkovitosti izvajanja<sup>96</sup>. Komisija bo še naprej zagotavljala tehnično podporo državam članicam, tudi pri oblikovanju in izvajanju reform prek Instrumenta za tehnično podporo.

#### 3.2 Financiranje prehoda

Zeleni dogovor je ustvaril **zagon za mobilizacijo financiranja iz javnih virov<sup>97</sup> in virov zasebnega sektorja**, namenjenih za prehod.

**Večletni proračun EU za obdobje 2021–2027** podpira cilje zelenega dogovora, zlasti z določitvijo ambicioznega podnebne cilja v višini 30 %, ki bo v tej fazi verjetno presežen (predvidoma v višini 32,6 %). Določen je tudi podnebni cilj 37 % za mehanizem za okrevanje in odpornost, ki je krovni instrument v okviru NextGenerationEU, s katerim se mobilizirajo dodatna sredstva v višini več kot 42 % skupnih naložb, dodeljenih za podnebne in okoljske naložbe. To je ustvarilo znatne sinergije z naložbami v krožno gospodarstvo za podnebje in

<sup>93</sup> Študija z naslovom *The costs of not implementing EU environmental law (Stroški neizvajanja okoljskega prava EU)* – Urad za publikacije EU (europa.eu).

<sup>94</sup> Uredba (EU) 2021/1767.

<sup>95</sup> COM(2021) 851 final.

<sup>96</sup> Glej delovni dokument služb Komisije SWD(2023) 254 final o tem, kako Komisija spremlja uporabo prava EU.

<sup>97</sup> Financiranje iz javnih virov držav članic mora biti v skladu s pravili o državni pomoči, ki se uporabljajo tudi za sredstva EU v okviru deljenega upravljanja.

biotsko raznovrstnost ter naložbe v biotsko raznovrstnost za namene prilagajanja podnebnim spremembam ali ničelnega onesnaževanja.

Načelo, da se „**ne škoduje bistveno**“, je ključnega pomena za zagotovitev, da so naložbe EU primerne za prihodnost. Komisija je izdala smernice o uporabi tega načela za mehanizem za okrevanje in odpornost ter trenutno pripravlja usklajen pristop k njegovi uporabi za druge instrumente financiranja EU (kot so Socialni sklad za podnebje, kohezijska politika, program InvestEU) in revidirano finančno uredbo<sup>98</sup>, pa tudi z namenom, da bi se to načelo uporabljalo v celotnem proračunu EU.

Preglednost, ustvarjena z okvirom EU za trajnostno financiranje, vključno s taksonomijo EU, je pripomogla k **preusmeritvi tokov zasebnega kapitala in zmanjšanju stroškov kapitala** za trajnostne dejavnosti in naložbe. Nadaljnje vključevanje ozaveščenosti o priložnostih in finančnih tveganjih podnebnih sprememb in degradacije narave<sup>23</sup> bo finančnim trgov omogočilo, da v celoti opravijo svojo vlogo pri financiranju prehoda. Najnovejši dokazi o učinkih okvira EU za trajnostno financiranje so na splošno spodbudni<sup>99</sup>, kar potrjuje tudi na primer **močno povečanje števila zelenih obveznic**: z 0,6 % v letu 2014 na 8,9 % vseh obveznic EU v letu 2022. Vendar so še vedno potrebni nadaljnji ukrepi, kot so določeni v sporočilu o cilju do leta 2040<sup>100</sup>.

Obstajajo možnosti za nadaljnje ukrepanje, npr. za izvajanje načela „onesnaževalec plača“. Komisija je na primer predlagala vključitev načela razširjene odgovornosti proizvajalca v revidirano direktivo o čiščenju komunalnih odpadnih voda. Sprejete so bile tudi nove zaveze za **tržne instrumente**, zlasti na nacionalni ravni, za usmerjanje naložb v zelene in podnebne cilje in povečalo se je zanimanje zanje.

To bi lahko pomagalo obrniti **padec deleža okoljskih davkov v skupnih davčnih prihodkih** (s 6,0 % leta 2010 na 5,5 % leta 2021) zaradi političnih težav pri izvajanju sprememb davčnega sistema ter s tem povezanih socialnih in gospodarskih izzivov<sup>101</sup>. Manj kot 4 % vseh okoljskih davkov je povezanih z onesnaževanjem in uporabo primarnih virov, medtem ko jih je 96 % povezanih z energijo in prometom.

Zeleni dogovor spodbuja večjo uporabo **zelenih proračunskih orodij** za preusmeritev javnih naložb, potrošnje in obdavčitve v zelene prednostne naloge in stran od škodljivih subvencij. Upoštevanje pravil o **zelenem javnem naročanju** vse pogosteje postaja obvezno (npr. v okviru nedavnih pobud o baterijah, energijski učinkovitosti stavb<sup>102</sup>, gradbenih proizvodih<sup>103</sup> in trajnostnih izdelkih). Kljub temu se subvencije za fosilna goriva v obdobju 2015–2021 niso bistveno spremenile in so znašale približno 56 milijard EUR (cene iz leta 2022), pri čemer se

---

<sup>98</sup> Uredba (EU) 2022/2434.

<sup>99</sup> Glej npr. [Platform on Sustainable Finance report on a compendium of market practices \(Poročilo platforme za trajnostno financiranje o zbirki tržnih praks\) – Evropska komisija \(europa.eu\)](#).

<sup>100</sup> COM(2024) 63 final.

<sup>101</sup> Nabor podatkov Eurostata ([ten00141](#)).

<sup>102</sup> COM(2021) 802 final.

<sup>103</sup> COM(2022) 144 final.

je skoraj polovica porabila za subvencioniranje nafte in več kot četrtnina za subvencioniranje zemeljskega plina.

**Subvencije za fosilna goriva so se v odziv na krizo zaradi cen energije med letoma 2021 in 2022 povečale za skoraj 120 %.** V skladu z uredbo o upravljanju<sup>104</sup> države članice poročajo o vseh subvencijah za energijo. Komisija prav tako razvija metodologijo za poročanje o okolju škodljivih subvencijah, ki niso povezane z energijo.

Oblikovanje cen ogljika, kot je EU ETS, zmanjšuje emisije. Državam članicam prinaša prihodke za boj proti podnebnim spremembam ter podpora industrijskim inovacijam in gospodinjstvom za pravičen prehod. V prvih treh krogih je inovacijski sklad EU ETS dodelil 6,5 milijarde EUR za približno 100 pilotnih projektov in predstavitvenih obratov za inovativne nizkoogljične tehnologije.

Čeprav se je raven zelenih naložb javnega in zasebnega sektorja znatno povečala, **na ravni EU še vedno obstaja velika vrzel v okoljskih naložbah**, ki bo do leta 2030 znašala med 95 in 145 milijardami EUR na leto<sup>105</sup>.

### 3.3 Upravljanje za celostno oblikovanje politik

Širok nabor **ambicioznih pobud EU na področju upravljanja spodbuja celostne rešitve** za družbene, okoljske in podnebne izzive v državah članicah, na primer vključevanje krožnosti v nacionalne energetske in podnebne načrte ter strategijo EU za konkurenčnost, zagotavljanje uporabe sonaravnih rešitev v nacionalnih strategijah za prilagajanje podnebnim spremembam, načrtih za ozelenitev mest, vključno z grajenim okoljem, zeleni infrastrukturi in strategijah/načrtih za rabo zemljišč.

Letni cikel okvira makroekonomskega upravljanja EU, **evropski semester**, zdaj vključuje cilje trajnostnega razvoja in preglednico odpornosti EU. Strukturiran je na podlagi **okvira konkurenčne trajnostnosti**, ki zajema prehod ključnih industrij (energije, mobilnosti, agroživilskega sektorja, grajenega okolja) na modele krožnega gospodarstva in ogljično nevtralnost. Zajema tudi varstvo narave, odpornost vodnih sistemov, vrzel v okoljskih naložbah, socialne in zaposlitvene vidike pravičnega in vključujočega prehoda, postopno odpravo okolju škodljivih subvencij in načelo „onesnaževalec plača“, vključno z davki. To se odraža v specifičnih priporočilih za države za leto 2023, v katerih je velik poudarek na zelenem prehodu, zlasti energetskem, zelenih spretnostih ter industrijskem in grajenem okolju za večino držav članic. Osredotočenost na druge okoljske prednostne naloge se lahko še okrepi.

---

<sup>104</sup> Uredba (EU) 2018/1999.

<sup>105</sup> Pod pogojem, da se ustrezne osnovne naložbe, tj. v energijo, promet, industrijo ali kmetijstvo, izvedejo in zagotovijo potrebne dodatne koristi za okolje.

### 3.4 Trajnostni poslovni modeli za odporno gospodarstvo

Zdravi ekosistemi so temelj našega gospodarstva. **Podjetja so močno odvisna od naravnih virov**: 72 % od 4,2 milijona podjetij v območju evra je na primer močno odvisnih od vsaj ene z naravo povezane storitve, kot so opraeševanje, čista voda, zdrava tla ali les<sup>106</sup>.

Pričakuje se, da se bosta z uvedbo zakonodaje o zelenem dogovoru **povečali zaposlenost in bruto dodana vrednost v sektorjih zelenega gospodarstva**, kar bo spodbudilo konkurenčnost EU. Ti sektorji so se med zaporednimi krizami izkazali za precej odporne in uspešnejše od širšega gospodarstva. Vendar zeleno gospodarstvo še vedno predstavlja manj kot 3 % gospodarstva v EU<sup>107</sup>.

**Prispevek in vrednost narave se še vedno ne upoštevata pri velikem številu poslovnih in naložbenih odločitvah**. Da bi to odpravili, bodo potrebna močna partnerstva med podjetji, ki bodo temeljila na ključnih merilih, določenih v pravilih EU. Nedavna pobuda za zelene trditve obravnava tveganje zelenega zavajanja, ki ga je mogoče odpraviti z uporabo standardiziranih metodologij. **Direktiva glede poročanja podjetij o trajnostnosti**<sup>108</sup> in predlagana **direktiva o skrbnem pregledu v podjetjih glede trajnostnosti**<sup>109</sup> podpirata odgovorno ravnanje podjetij v vseh vrednostnih verigah ter preprečujeta, blažita in obravnavata negativne socialne, podnebne in okoljske učinke poslovnih dejavnosti podjetij iz EU in podjetij zunaj EU, ki poslujejo v EU. Obsežnejša uporaba **novih računovodskih metodologij upravljanja naravnega kapitala podjetij** bo zagotovila dragocene podatke za razkritja podjetij, na primer v skladu z direktivo glede poročanja podjetij o trajnostnosti. Potrebni je več ukrepov za pomoč podjetjem pri izpolnjevanju njihovih obveznosti glede poročanja.

**Izboljšanje dostopa do finančnih sredstev** za zagonska podjetja in podjetja v razširitveni fazi v EU, spodbujanje raziskav in inovacij, **razvoj spretnosti ter zagotavljanje kritičnih surovin** so enako pomembni dejavniki za podporo trajnostnih poslovnih modelov.

### 3.5 Pravični prehod in okoljska pravičnost

Vplivi degradacije okolja in onesnaževanja na državljane EU niso enakomerno porazdeljeni znotraj držav članic EU in med njimi. **Ranljive skupine** – ne glede na to, ali so ranljive zaradi socialno-ekonomskih razlogov, zdravja, starosti, spola ali pripadnosti manjšini – **so nesorazmerno prizadete** zaradi podnebnih sprememb, okoljskih nevarnosti ter s tem povezanih tveganj za zdravje in sprememb na trgu dela. To **slabi socialno kohezijo** ter spodkopava zaupanje v vlade in s tem v izvedljivost prehoda.

Cilj **agende EU za pravični prehod** je doseči premik, ki bo koristil vsem. Mehanizem za pravični prehod je sklad za podporo delavcem in državljanom, ki živijo v regijah, ki jih je prehod najbolj prizadel (sklad ima na voljo vsaj 100 milijard EUR). Sistem trgovanja z emisijami zmanjšuje emisije in ustvarja prihodke za države članice, da se lahko borijo proti

<sup>106</sup> COM(2023) 376 final.

<sup>107</sup> Nabor podatkov Eurostata ([env\\_ac\\_egss2](#)).

<sup>108</sup> Direktiva (EU) 2022/2464.

<sup>109</sup> COM(2022) 71 final.

podnebnim spremembam. **Socialni sklad za podnebje**, ki je financiran iz sistema za trgovanje z emisijami, bo mobiliziral 87 milijard EUR za podporo ranljivim gospodinjstvom, uporabnikom prevoza in mikropodjetjem. Prva ocena<sup>110</sup> o izvajanju Priporočila Sveta o zagotavljanju pravičnega prehoda na podnebno nevtralnost<sup>111</sup> je pokazala, da države članice začenejajo izvajati ukrepe za pravični prehod, pri čemer obstajajo znatne razlike med državami, pa tudi možnosti za izboljšave.

Strategija EU za **enakost spolov** za obdobje 2020–2025 ter mehanizem za okrevanje in odpornost v tem procesu obravnavata enakost spolov in presečne neenakosti<sup>112</sup>. **Program znanj in spretnosti za Evropo** podpira učeče se vseh starosti in zaposlene pri dostopu do izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja.

**Dokazna podlaga** za povezavo med okoljem in družbo je še vedno v veliki meri premalo razvita, z nekaj izjemami. **Neenakosti na področju onesnaževanja zraka** med letoma 2007 in 2020 se niso zmanjšale. V najrevnejših regijah (z najnižjimi 20 % BDP na osebo) je raven PM2,5 stalno za približno tretjino višja od povprečja, možnosti za hitro izboljšanje pa so majhne. Ljudje, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, imajo slabši dostop do kakovostne pitne vode in sanitarnih storitev<sup>113</sup>.

Večja ozaveščenost o **potencialu zelenega gospodarstva za ustvarjanje delovnih mest** bi lahko povečala podporo javnosti. Leta 2021 je bilo v krožnem gospodarstvu zaposlenih 4,3 milijona ljudi, kar je 11 % več kot leta 2015<sup>114</sup>, pri čemer se je s tem povezana dodana vrednost povečala za 27 % in dosegla približno 299 milijard EUR<sup>115</sup>. Samo sektor čiste vode, odpadkov in sanacije zaposluje približno milijon ljudi, naložbe v čiste tehnologije pa dodatno spodbujajo ustvarjanje delovnih mest.

Povečala se je ozaveščenost o potrebi po zaščiti **ranljivih skupin** (na primer v skladu s predlagano direktivo o kakovosti zraka in direktivo o čiščenju komunalnih odpadnih voda) in izvajanju **evropskega steber socialnih pravic** glede dostopa do vode. Te spremembe so priložnost za okrepitev ukrepov za okoljsko pravičnost. EU je na svetovni ravni sklenila prva partnerstva za pravični prehod z Južno Afriko, Indonezijo, Vietnamom, Senegalom in Indijo. Delovni program za pravični prehod, vzpostavljen na konferenci COP28, bo omogočil izmenjave o poteh za pravični prehod.

---

<sup>110</sup> Ključna sporočila Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito o izvajanju Priporočila Sveta o zagotavljanju pravičnega prehoda na podnebno nevtralnost [pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1).

<sup>111</sup> Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o zagotavljanju pravičnega prehoda na podnebno nevtralnost (2022/C 243/04).

<sup>112</sup> Za povezave med spolom in okoljem glej indeks enakosti spolov Evropskega inštituta za enakost spolov za leto 2023.

<sup>113</sup> Glej: Evropska komisija, Dostop do osnovnih storitev (evropski steber socialnih pravic): podatki iz držav članic EU), končno zbirno poročilo, 2023.

<sup>114</sup> Nabor podatkov Eurostata ([cei\\_cie011](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1)).

<sup>115</sup> Nabor podatkov Eurostata ([cei\\_cie012](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1)).

### 3.6 Povezava med okoljem in zdravjem

Povečuje se ozaveščenost o vlogi narave in biotske raznovrstnosti za zdravje in dobro počutje ljudi. Evropski observatorij za podnebje in zdravje od leta 2021 podpira sodelovanje v zvezi z vprašanjem, kako podnebne spremembe vplivajo na zdravje ljudi, okoljski in zdravstveni atlas Evropske agencije za okolje pa zagotavlja zemljevide za vizualizacijo vplivov na okolje.

**Vsako deseto prezgodnjo smrt** v Evropi je mogoče povezati z onesnaževanjem, ki bolj prizadene prikrajsane in ranljive skupine prebivalstva. Okoljski vzroki naj bi vsako leto povzročili **več kot četrta milijona smrtnih primerov zaradi raka** v Evropi, pri čemer onesnaževanje še posebno škodljivo vpliva na **majhne otroke**<sup>116</sup>. V sporočilu o celovitem pristopu k duševnemu zdravju<sup>117</sup> so poudarjeni vplivi, ki jih ima izpostavljenost javnosti onesnaženemu zraku ali strupenim kemikalijam na **duševno zdravje**, ter pozitiven učinek čistega okolja na telesno in duševno zdravje.

Znanstveniki so vse bolj zaskrbljeni zaradi morebitnega vpliva **mikroplastike** na zdravje ljudi in opozarjajo, da lahko izpostavljenost kemikalijam povzroči **reproduktivne in razvojne zdravstvene** težave, kot so neplodnost, spontani splavi, nenormalen razvoj ploda in zgodnja puberteta.

Pristop „**eno zdravje**“ priznava, da sta javno zdravje ter zdravje domačih in divjih živali, rastlin in širšega okolja soodvisna. Ta pristop je vključen v pobude EU, kot sta strategija „od vil do vilic“ in evropska strategija za zdravila, ki vključujeta ukrepe za zmanjšanje splošne rabe antimikrobikov, tudi v živinoreji, za preprečevanje antimikrobične odpornosti.

Na **svetovni ravni** je EU že zgodaj podprla pristop „eno zdravje“ v okviru Konvencije o biološki raznovrstnosti in štiripartitnega zavezništva (FAO, UNEP, SZO in WOAH). **Deklaracija COP28 o podnebjem in zdravju**<sup>118</sup> pogodbenice zavezuje, da bodo obravnavale vplive na zdravje, povezane s podnebjem, in spodbujale sodelovanje pri pristopu „eno zdravje“.

### 3.7 Digitalizacija

V osmem okoljskem akcijskem programu je poudarjeno, da ima digitalizacija neizkoriščen potencial za pospešitev prehoda.

Namen izvajanja **pobude za zeleni podatkovni prostor** in pregleda pravil o souporabi okoljskih geoprostorskih podatkov („GreenData4All“) je dati na voljo ustrezne okoljske podatke za okrepitev z dokazi podprtega oblikovanja in izvajanja politik.

Poseben primer je novi **digitalni potni list izdelka**, ki je rezultat strategije EU „Evropa, pripravljena na digitalno dobo“. Potni list izdelka bo prispeval k zmanjšanju uporabljenih materialov in energije, emisij in količine odpadkov ter celo spodbudil dematerializacijo.

Potrebni so nadaljnji ukrepi v zvezi z digitalizacijo, da bi državam članicam in podjetjem **olajšali poročanje** o podnebni in okoljski učinkovitosti.

---

<sup>116</sup> COM(2021) 44 final.

<sup>117</sup> COM(2023) 398 final.

<sup>118</sup> [Poudarek na zdravju na konferenci COP28 \(who.int\)](https://www.who.int/news/item/28-09-2023-who-cop28-declaration).

Ukrepi v zvezi z digitalizacijo lahko pomagajo vladam, pa tudi opolnomočijo državljane, da pomagajo spremljati stanje okolja. Izkoriščanje **celotnega potenciala sodobnega zbiranja in analize podatkov** (tudi prek satelitov programa Copernicus) bo okrepilo okvir za spremljanje in poročanje v okviru osmega okoljskega akcijskega programa. Z uporabo metod **občanske znanosti** se lahko povečata ozaveščenost in pritisk javnost na vlade, prispeva pa se lahko tudi k okoljskemu predvidevanju.

Ker se vplivi digitalizacije na okolje hitro povečujejo, bo ključno obravnavati morebitne **negativne posledice na okolje** (zaradi s tem povezanega povečanja porabe energije ter proizvodnje, potrošnje in odstranjevanja elektronskih naprav).

### 3.8 Uporaba na svetovni ravni

Vzroki za **podnebne spremembe in izgubo biotske raznovrstnosti so globalni, številne oblike onesnaževanja pa so čezmejne. EU ne more sama doseči svojih podnebnih in okoljskih ciljev.**

Zeleni dogovor je dal nov zagon zelenim in podnebnim ukrepom EU na svetovni ravni. **Diplomacija zelenega dogovora** je spodbudila uporabo podnebnih, energetskih in okoljskih ciljev na svetovni ravni, po pandemiji COVID-19 pa tudi **trajnostnost pri okrepanju svetovnega gospodarstva**. EU je vzpostavila **zelena zaveznitva** z Japonsko, Norveško in Kanado ter **zelena partnerstva** s Korejo in Marokom. EU je okrepila sodelovanja s podobno mislečimi donatorji in vzpostavila partnerstva za pravičen energetski prehod z Južno Afriko, Vietnamom, Indonezijo in Senegalom ter okrepila sodelovanje z več drugimi državami in regionalnimi skupinami. Na večstranski ravni sta bili sprejetji **Kunminško-montrealskega svetovnega okvira za biotsko raznovrstnost** na 15. konferenci pogodbenic (COP15) Konvencije o biološki raznovrstnosti in **sporazuma o biotski raznovrstnosti na območjih zunaj nacionalne jurisdikcije** ključna mejnika v mednarodnem sodelovanju. Na **podnebnih konferencah Združenih narodov COP27 in COP28** je bil dosežen napredek, vključno z zavezami glede pregleda globalnega stanja za podvojitev učinkovite rabe energije in trojitev zmogljivosti za energijo iz obnovljivih virov ter svetovno zavezo za metan, ki zajema sektorje energije, odpadkov in kmetijstva. Nadaljnji pomembni dosežki so bili sporazum ZN na področju kemikalij, konferenca ZN o vodi leta 2023 in začetek pogajanj o medvladnem mehanizmu za odpravo onesnaževanja s plastiko. Rezultat evropskega zelenega dogovora je bila tudi nova zakonodaja EU (o krčenju gozdov, CBAM itd.), katere cilj je zagotoviti bolj trajnostne dobavne verige ter utrditi mednarodno sodelovanje pri posebnih vprašanjih, tudi v okviru trgovinske politike EU. Prvi **prostovoljni pregled napredka pri izvajanju Agende za trajnostni razvoj do leta 2030**, ki ga je Evropska unija izvedla leta 2023, kaže, da je EU v celoti zavezana uresničevanju 17 ciljev trajnostnega razvoja in da pri tem napreduje<sup>119</sup>.

Glede na sedanje izzive v zvezi z **multilateralizmom**, ki je posledica vse slabših geopolitičnih odnosov, je bistveno, da se za uresničitev skupnih podnebnih in okoljskih ciljev **mobilizirajo tretje države**. EU mora graditi na svojih diplomatskih mrežah, političnem vplivu, tehnološkem

---

<sup>119</sup> COM(2023) 700 final.

strokovnem znanju, določbah glede usposabljanja in finančnih virih, da bi **sodelovala z vladami in podjetji** ter pomagala **krepi globalno odpornost**, s čimer bi preprečila nestabilnost, neustrezno prehransko varnost, razseljevanje prebivalstva in prisilne migracije ter spodbujala globalni trajnostni razvoj v vseh njegovih razsežnostih. Nujno je tudi **sofinanciranje pravičnega prehoda na svetovni ravni**.

#### 4. MERJENJE NAPREDKA

Da bi ocenila napredek in olajšala strateško politično komuniciranje na visoki ravni, je Komisija po posvetovanjih z deležniki predstavila **okvir za spremljanje osmega okoljskega akcijskega načrta**<sup>120</sup>. Obsega 28 glavnih kazalnikov, ki zagotavljajo strateški pristop k spremljanju sistemskih sprememb na lokalni ravni, popolnoma v skladu s sektorskimi orodji za spremljanje podnebja in okolja. Evropska agencija za okolje bo na podlagi izbranih glavnih kazalnikov objavila **letna poročila o spremljanju**.

V skladu z zahtevami osmega okoljskega akcijskega programa bi moral okvir za spremljanje ostati stabilen, da se zagotovi odgovornost. Sprejet je bil leta 2022, glavni kazalniki, ki jih vsebuje, pa še vedno ustrezajo svojemu namenu. Kljub temu potekajo prizadevanja za izboljšanje sedanjih kazalnikov in razvoj novih (glej priloženi delovni dokument služb Komisije), v prihodnosti pa bi lahko razmislili o posodobitvi okvira za spremljanje.

Komisija je v zadnjih nekaj letih razvila več **novih medsektorskih okvirov za spremljanje**, in sicer za merjenje napredka pri sistemskih spremembah, vključno z napredkom pri ciljnih trajnostnega razvoja in odpornosti. Pri oblikovanju teh okvirov je uporabila podnebne in okoljske kazalnike iz sedanjih tematskih okvirov za spremljanje, vključno z okvirom za spremljanje osmega okoljskega akcijskega programa. Ti kazalniki se uporabljajo tudi v evropskem semestru. Trenutno potekajo prizadevanja za razvoj okvira **za merjenje napredka, ki presega BDP**, na poti k trajnostni in vključujoči preglednici blaginje.

#### 5. SKLEPNE UGOTOVITVE

EU je v okviru zelenega dogovora in v skladu z osmim okoljskim akcijskim programom sprejela ambiciozne dolgoročne cilje, pobude in okvirne zakone. Tako je stopila **na pravo pot**, da bi dosegla neto ničelno, čisto in krožno gospodarstvo s pozitivnim vplivom na naravo. Zdaj ima vzpostavljen trden pravni okvir, ki določa podnebne in okoljske cilje, ter medsektorsko zakonodajo za pospešitev prehoda v ključnih gospodarskih sektorjih, kot so energetika, industrija in promet. Večino pobud je treba še v celoti izvesti. Zato je **prezgodaj za oceno njihovega celotnega učinka na okolje**.

Zeleni dogovor je začrtal pot EU do trajnostne prihodnosti tako, da se bomo izognili socialnim, podnebnim in okoljskim prelomnim točkam, ki bi škodovale gospodarstvu in družbi. Gre za sistemsko strategijo, ki se izvaja v popolni skladnosti s prednostnimi cilji in omogočitvenimi

---

<sup>120</sup> COM(2019) 640 final.

pogoji osmega okoljskega akcijskega programa. Temelji na sinergijah med podnebnimi, okoljskimi, socialnimi, industrijskimi in konkurenčnimi cilji, napredek na enem področju pa ustvarja učinek vzvoda na drugih področjih.

Pobude za krožno gospodarstvo in ničelno onesnaževanje bodo sprožile pozitivne spremembe, ki bodo pomagale ublažiti podnebne spremembe in zaščititi biotsko raznovrstnost. Varstvo narave prinaša vzporedne koristi za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje. Gospodarstvo, gospodarno z viri, zmanjšuje pritisk na ekosisteme, pomaga ohranjati dolgoročno konkurenčnost in krepi odpornost proti zunanjim pretresom. Vizija osmega okoljskega akcijskega programa do leta 2050 je v središču pravičnega in poštenega zelenega prehoda v EU in širše, ki ga vodi medgeneracijska odgovornost.

Potrebna bodo prizadevanja organov na vseh ravneh in zasebnega sektorja, da bi zakoni učinkovali v praksi, in **pospešiti** bo treba zmanjševanje emisij, krepitev varstva in obnovo biotske raznovrstnosti ter uporabo čistih in krožnih rešitev. Poenostavitev, posodobitev in digitalizacija ter ustrezno financiranje bodo imeli ključno vlogo pri uspešnem izvajanju političnega in regulativnega okvira. Prav tako je bistveno, da se odpravijo in premagajo izzivi pri izvajanju pravnega okvira, da bi se zakoreninil, ustvaril učinke in pridobil podporo vseh vključenih strani. Vsi sektorji in skupine se morajo zavedati koristi, ki jim jih prinaša zeleni prehod.

V ta namen bo Komisija še naprej tesno sodelovala z državami članicami in vsemi deležniki. Dialogi z gospodarskimi akterji in socialnimi partnerji ter državljski forumi<sup>121</sup> so primeri tega dela za podporo ključnim skupinam pri razumevanju podnebnih in okoljskih tveganj ter povečanju njihove podpore ukrepom, potrebnim za krepitev odpornosti in dolgoročne trajnosti v vseh segmentih socialno-ekonomskega spektra.

Potrebne so znatne naložbe, da bi spodbudili zeleni prehod v EU in dosegli cilj podnebne nevtralnosti. Financiranje zelenega prehoda je bistveno za preprečevanje stroškov podnebnih sprememb in degradacije okolja, ki uničuje ekosistemske storitve, ki oskrbujejo gospodarstvo in družbo. Za premostitev finančne vrzeli so potrebne naložbe javnega in zasebnega sektorja ter postopna odprava subvencij za fosilna goriva in drugih okolju škodljivih subvencij.

Vse bolj se povečuje vključevanje vlagateljev in industrije, saj razumejo, kaj trajnostnost pomeni za prihodnost njihovih poslovnih modelov in katere strateške odločitve morajo sprejeti dolgoročno. Zeleni prehod bo moral biti bolje vključen v mehanizme gospodarskega usklajevanja, kot sta makroekonomsko usklajevanje in evropski semester.

Ključno je tudi ukrepanje na področju podnebnih sprememb in okoljskih ciljev na svetovni ravni. EU je v središče mednarodne agende postavila podnebne spremembe, izgubo biotske raznovrstnosti ter nedavno onesnaževanje s plastiko in odpornost vodnih sistemov. Mobilizira mednarodno skupnost, da bi uresničila vizijo osmega okoljskega akcijskega programa o dobrem življenju ob upoštevanju omejitev našega planeta.

---

<sup>121</sup> [Platforma za udejstvovanje državljanov – Evropska komisija \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-operations/infographic-116396.attachments).

